

Prosto z wokandy – wyrok NSA z 2 VI 2023 r.

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 2 czerwca 2023 r., sygn. akt III OSK 2272/21, przypomniał o celu pomocy materialnej dla studentów i o tym, kto jest adresatem tego wsparcia. Obok praw student ma również obowiązki.

Jacek Pakuła 19 września 2023

W CBOSA opublikowano uzasadnienie do [wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 czerwca 2023 r., sygn. III OSK 2272/21, w przedmiocie odmowy przyznania stypendium socjalnego](#). Wprawdzie Sąd wypowiadał się co do przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym, to jednak prezentowany wyrok – ze względów, o których poniżej – zachowuje aktualność również pod rządami aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, a także dotyczy wszystkich świadczeń pomocy materialnej dla studentów.

Najpierw jednak stan faktyczny, nieco skomplikowany, ale ważny:

- Student został skreślony decyzją Prodziekana z dnia 18 listopada 2014 r. z powodu niezaliczenia semestru - nie zaliczył przedmiotu objętego wpisem warunkowym z drugiego roku. Prorektor, działający w imieniu Rektora, decyzją z dnia 15 lutego 2015 r. utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję Prodziekana. Student złożył skargę do sądu administracyjnego. Wyrokiem WSA w Warszawie z dnia 16 lutego 2016 r., sygn. II SA/Wa 591/15, oddalono skargę.
- Skargę kasacyjną wniesioną przez studenta rozpatrywał NSA i wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2017 r., sygn. I OSK 1456/16, uchylił zaskarżony wyrok WSA w Warszawie oraz stwierdził nieważność decyzji Rektora z dnia 15 lutego 2015 r., a także decyzji Prodziekana z dnia 18 listopada 2014 r. Tylko na marginesie należy odnotować, że decyzja organu I instancji została podpisana przez Prodziekana, tj. osobę, która nie miała upoważnienia do wydawania decyzji w rozumieniu art. 268a kpa. Oznacza to, że decyzja została wydana z naruszeniem przepisów o właściwości, co skutkuje obowiązkiem stwierdzenia jej nieważności na podstawie art. 156 § 1 pkt 1 kpa. W konsekwencji należało uznać, że zaskarżona decyzja Rektora z dnia 15 lutego 2015 r., została wydana z rażącym naruszeniem prawa w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 kpa, polegającym na utrzymaniu w mocy decyzji dotkniętej wadą nieważności.
- **W dniu 7 maja 2017 r. student złożył wniosek o przyznanie stypendium socjalnego w zwiększonej wysokości z tytułu zamieszkania w domu studenckim lub innym obiekcie niż dom studencki za rok akademicki 2015/2016.**
- Dziekan decyzją z dnia 1 marca 2018 r. odmówił przyznania stypendium. Wniosek zaś przez studenta odwołanie nie odniosło skutku, bowiem Odwoławcza Komisja Stypendialna decyzją z dnia 30 czerwca 2018 r. utrzymała w mocy zaskarżoną decyzję. Wyrokiem WSA w Warszawie z dnia 20 września 2019 r., sygn. II SA/Wa 1768/18, skarga studenta została oddalona.
- Wyrokiem z dnia 2 czerwca 2023 r., Naczelny Sąd Administracyjny, sygn. III OSK 2272/21, oddalił skargę kasacyjną w przedmiocie odmowy przyznania stypendium socjalnego w zwiększonej wysokości na rok akademicki 2015/2016.

Warto zapoznać się z uzasadnieniami wyroków: [WSA w Warszawie z dnia 20 września 2019 r.](#) oraz [NSA z dnia 2 czerwca 2023 r.](#), aby móc samemu ocenić zarówno argumentację organów stypendialnych, zarzuty skarżącego i oceną prawną wyrażoną w ww. orzeczeniach. Niemniej, już teraz należy wskazać przynamniej na pewne zagadnienia.

W sprawie kluczowe okazało się rozumienie pojęcia „student”, bowiem właśnie tego dotyczył spór pomiędzy skarżącym a organami stypendialnymi. Skarżący wychodził z założenia, że skoro odzyskał status studenta, na skutek wyeliminowania z obrotu prawnego decyzji w przedmiocie skreślenia, to powinien otrzymać zaległe stypendium. W ocenie organów okres, za jaki skarżący domagał się stypendium upłynął, a skoro wtedy nie pobierał nauki to nie można było przyznać żądanego wsparcia. Tylko pobocznie, wbrew twierdzeniom skarżącego, należy przypomnieć, że nie wystarczy być studentem, aby automatycznie otrzymać pomoc materialną. Status studenta to swoisty warunek sine qua non, ale przecież konieczny jest wniosek, spełnienie

warunków ustawowych i kryteriów uczelnianych; na końcu zaś decyzja w przedmiocie przyznania pomocy materialnej.

Naczelny Sąd Administracyjny chcąc rozstrzygnąć spór wskazał, że ustawa z 2005 roku posługiwała się pojęciem studenta w różnych kontekstach i dlatego nie można tracić z pola widzenia celu danej regulacji. Co więcej, pojęcie studenta zostało zdefiniowane w art. 2 ust. 1 pkt 18k, zgodnie z którym student to osoba kształcąca się. W ocenie NSA chodzi tu o osobę faktycznie pobierającą naukę. Skarżący zaś ubiegał się o stypendium za okres, gdy faktycznie nie kształcił się; nie podjął studiów zgodnie z planem studiów; nie uczęszczał na zajęcia dydaktyczne na swoim kierunku; nie był zapisany w systemie USOS na zajęcia; zaprzestał działalności w samorządzie studenckim oraz nie widniał w ewidencji studentów.

Coraz częściej w sprawach stypendialnych odwołujemy się do słuszności i celu pomocy materialnej. W realiach niniejszej sprawy, na co zresztą zwrócił uwagę NSA, należy pamiętać, że stypendium ma wspierać osoby chcące uzyskać wyższe wykształcenie. W przypadku stypendium socjalnego nie chodzi więc tylko o trudną sytuację materialną, rozumianą np. jako ubóstwo, ale o stworzenie warunków finansowych umożliwiających studiowanie. Studiowanie ma jednak polegać na realnym uczestniczeniu w procesach nauczania oraz wykonywania innych praw i obowiązków integralnie związanych ze statusem studenta. Trzeba pamiętać, że status studenta oznacza prawa i obowiązki, do których należy zaliczyć m.in. składanie egzaminów i realizowanie programu studiów.

Wyraźnie NSA przyjął, że uprawnioną do pomocy nie może być osoba, która na skutek wyeliminowania z obrotu prawnego decyzji o skreśleniu z listy studentów odzyskała tylko formalnie status studenta i w tej sytuacji domaga się za okresy już minione przyznania stypendium socjalnego, chociaż w tym okresie faktycznie nie kształciła się ani nie realizowała innych praw i obowiązków studenckich. Stąd też przesłankami jej przyznania jest ustalenie aktualnej na dany moment sytuacji dochodowej rodziny, tak aby umożliwiało studiowanie osobie dotkniętej określonym ubóstwem materialnym. Przed przyznaniem stypendium organy uczelni powinny zatem zbadać, czy osoba, która wnioskuje o przyznanie stypendium socjalnego spełnia wymogi do uznania jej za studenta. Przesłanką pozytywną będzie tutaj akt ślubowania, ale należy pamiętać o przesłankach negatywnych – a taką będzie np. decyzja o skreśleniu z listy studentów.

W ocenie Sądów, organy stypendialne nie są ani uprawnione, ani nie są zobowiązane do kwestionowania ostatecznych decyzji o skreśleniu z listy studentów, ani tym bardziej do prowadzenia dodatkowego postępowania dowodowego. Skoro jednak u podstaw negatywnej decyzji w przedmiocie przyznania pomocy materialnej leży decyzja o skreśleniu z listy studentów, to odpowiedni wywód powinien znaleźć się w uzasadnieniu.

Wprawdzie w ustawie z 2018 roku nie ma definicji studenta na wzór regulacji zawartej w ustawie z 2005 roku, to jednak warto sięgnąć do słownika języka polskiego. [Wielki słownik języka polskiego](#) wskazuje, że jest to osoba, która uczy się w szkole wyższej. Czasownik "uczyć" wskazuje na aktywną rolę studenta, a obok praw student ma również obowiązki. Powyższe więc uwagi zachowują swoją aktualność również pod rządami nowego prawa z 2018 roku.

Wyrok NSA jest istotny również z innych powodów:

- Wraz z upływem roku akademickiego kończy się możliwość ubiegania o pomoc materialną w tym okresie stypendialnym. Brak wniosku studenta w trakcie roku akademickiego oznacza, że stypendium nie było mu potrzebne. Jeśli stypendium przyznawane jest na okres od października do czerwca, a student składa swój wniosek dopiero w sierpniu, już po upływie okresu stypendialnego, to jego wniosek należy uznać za spóźniony. Inna będzie jednak sytuacja, gdy student złożył wniosek o stypendium, który to został rozpatrzony odmownie, ale sąd administracyjny uwzględnił skargę eliminując z obrotu prawnego zaskarżoną decyzję – sprawa wraca do uczelni w kolejnym roku akademickim. Należy ją rozpoznać, ale nie można powoływać się na fakt, że to jest nowy rok akademicki i student nie potrzebuje już stypendium za poprzedni rok.
- Osoba ubiegająca się o pomoc powinna być przypisana do konkretnego etapu studiowania, w oparciu o program studiów. Niekiedy pojawiają się takie sytuacje, że student nie zaliczył roku, ale też nie złożył żadnego wniosku mającego na celu utrzymanie statutu studenta, a jednocześnie ubiega się o stypendium socjalne. Za chwilę, zapewne na przełomie października i listopada zostanie skreślony. Skoro jego status nie jest uporządkowany, to nie powinien być podmiotem praw w postaci pomocy materialnej. Najpierw należy ustalić status tj. przypisać do konkretnego etapu studiowania, a dopiero potem możliwe będzie przyznanie np. stypendium.
- Skoro podmiotem praw i obowiązków, w tym pomocy materialnej, ma być student rozumiany jako osoba mająca również pewne powinności wynikające z przynależności do społeczności akademickiej, to wyraźnie należy wskazać, że osoba ukaraną karą dyscyplinarną zawieszenia w prawach studenta, ale również osoba, której prawa zostały ograniczone na czas trwania postępowania dyscyplinarnego, nie powinna być uprawniona do pobierania pomocy materialnej dla studentów.

Zadanie publiczne współfinansowane ze Środków Ministerstwa Edukacji i Nauki otrzymanych w 2023 r. w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz Środowiska akademickiego”.

